

"ובן משק ביתי הוא דמשק אליעזר" (ט"ו ב')

אליעזר עבד אברהם הוא עוג מלך הבשן! (מס' סופרים כ"א ט', פרקי ד"א ט"ז)
תמהו בעלי התוס': הרי עוג רשע היה ומשה הרגו ואליעזר היה צדיק?! ותירצו: שני עוג מלך הבשן היו, אחד רשע שהרגו משה, והשני עבד אברהם, וכשמלך נקרא עוג, כי כל מלכי הבשן נקראו 'עוג', כמו שמצינו שכל מלכי מצרים נקראים 'פרעה'.

כאשר יצא אברהם מאור כשדים נתנו לו כל גדולי הדור מתנות, נתן לו נמרוד את עבדו אליעזר. פעם גער בו אברהם ומיראתו נפלה שינו. לקח אברהם את השן, עשה ממנה מיטה ובה ישן, ויש אומרים כסא עשאו, וישב בו כל ימיו! (פרד"א, מס' סופרים שם)
אליעזר אחר שגמל חסד עם יצחק בנו הוציאו לחירות. נתן לו הקב"ה שכרו בעולם הזה ונהיה למלך, והוא צדיק! (נחלת יעקב" שם)
השחרור היה שכר השדכנות של אליעזר! (טעמא דקרא")

כתב האדר"ת: חקרתי אם השן שהפיל האדון לעבדו ויצא לחירות, אם היא שייכת לאדון או לעבד.
ואמר לי הרב ר' יעקב נחום טשרני, דיין ומו"צ במיר, במה יקנה העבד את השן ומי יקנה לו?! והשבתי, שהפיל את השן בתוך כיס בגדו, ולענין שחרורו הרי כבר יצא לחירות כשהשחיתו.

הכותב גט שחרור על ידו של העבד פסול, דהוי 'מחובר', שהרי אי אפשר לחותכה. (גיטין כא) ביאר רש"י דשייך במצוות ואינו רשאי לחבול בו ואם חבל בו יוצא לחירות. **תמה הרש"ש,** לכאורה אם העבד יצא לחירות הרי "השטר" אינו של האדון? ואולי מכיון שיוצא לחירות מחמת קטיעת היד, שייכת היד לאדון. (שם)

העיר הגר"ח קניבסקי: לכאורה לסומכוס 'שכוחו כגופו' אליעזר יצא לחירות בנפילת שינו, ואפשר לדחות בכמה אופנים. (טעמא דקרא" חיי שרה)

"סיפר לי מוהר"ר ישראל המורה צדק ביולנה, שנשאל בפני רבינו הגר"א, על חולה שציוו עליו שישא עמו עצם של מת, לסגולה, והחולה כהן... והנה כרגע הורה הגר"א שיקח עמו שן אדם, כדברי המשנה (אהלות ג' ג) דשן אדם לא מטמאת. **ושאלה זו נשאלה גם לפני המו"צ,** הגאון מוהר"ר צבי הרש, ונתעלמה ממנו התשובה... הזכירו רבי ישראל: "הלא משנה מפורשת היא?!" תיכף נזכר בזה רבי צבי, ואמר: "כמה גדולים דברי הגאון!"

על המשותף בין דור המבול לסדום

"ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד" - רעים בממונם זה לזה, וחטאים בגופם בגילוי עריות, שפיכת דם נקי ועבודה זרה ... (י"ג"ג תרגום יונתן)

אודות דור המבול כתב רש"י שכל מקום שאתה מוצא זנות ועבודה זרה, אנדרלמוסיה באה לעולם והורגת טובים ורעים. (י"ג"ג)
משמע מלשוננו שגם בדורו של נח היו כאלה שלא ראויים להאבד במבול, שהרי כתב "ההורגת טובים ורעים", ומכל מקום הם מתו במבול עם החוטאים.

נשאלת השאלה אם כך מדוע דווקא נח ניצול מן הגזירה, במה היה עדיף על כל יתר האנשים 'הטובים' שמתו במבול?

השיב הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן כמעט בזו הלשון: "אתם יודעים למה דווקא הוא ניצול? כי הוא היה איש נח! חן ונח אותם אותיות, וחז"ל דרשו "נח - נח לשמים ונח לבריות", היו עוד אנשים טובים באותו דור, אבל הם לא היו נוחים! ישנם הרבה אנשים קשים שכל הזמן מנסים לעשות מריבות על כל דבר, אנשים כאלה לא זכו להנצל מן המבול ונח זכה על שהיה נוח לבריות.

וכדברי החרדים שכתב ואם רוצה אדם למצוא חן בעיני ה' לא יכעוס שנאמר "ונח מצא חן" - כשמו כן הוא שהיה נוח בדיבורו, במעשיו ובהילוכו. ("שובי נפשי" הל' תשובה להרמב"ם ועיין מס' כלה רבתי ב')

"וירק את חניכיו" - כתב רש"י זה אליעזר שחנכו למצוות. התרגום יונתן מביא שאליעזר היה גיבור גדול, בנו של נמרוד. והנה זה דבר נפלא, שאברהם הצליח לחנך את בנו של נמרוד עד שנעשה דולה ומשקה תורתו לאחרים! ("אילת השחר" י"ד ועיי"ש)

חידה - 'פרשת הברכות' - אילו ברכות יש בפרשה? נביא מקצתן

ברכות השחר: גר יכול לברך "שעשני גר" - דנקרא עשיה, כפי שכתוב "ואת הנפש אשר עשו בחרן". (מג"א, ט"ז א"ח מ"ו ויש חולקים ועיי"ש)
"והיה ברכה" (ב"ב ד' ע"ה) אנשים יברכו "שימך אלוקים כאברהם". (רמב"ן)
"ונברכו בך" אף אותם המבזים את הרב, מברכים את בנם שיהיה כמו הרב... (שפ"א) ברכותיו של מלכי צדק. (י"ד י"ט ע"ה) ("נר")

מעשה בזקן תלמיד חכם, שנהג לשמור את שיניו שנפלו. הוא שמרם כדי שבבוא העת יקברו אותן עמו, ועכשיו איבד שן אחת, ומצטער על כך מאד... לא ידע אותו חכם מה יעשה?

השיבו החיד"א: בכל מדינות טורקיה וארץ הקודש לא נהגו בזה, ואף גדולי עולם לא חששו לזה. אמנם אחד מאוהבי סיפור לי, שחכמי צפון אפריקה זהירים בזה, וכן הביא בספר "מעבר יבק" שראה שנוהגים לשומרם לקבורה, אבל לא הזהיר לנהוג כן.

לכן אותו זקן שקנה חכמה, לא יצטער על שאיבד את שינו, ובפרט שבדרך כלל היה נזהר לשומרם, ולא יבצר שיאבדו שן אחת או שתים - "בכך תנוח דעתו של אותו זקן". (יוסף אומ"ן ל')

כפי שעשה רבי יוחנן, שהשאיר אצלו שן אחד מבניו, ובה היה מנחם אבלים, ששן של מת אינו מטמא. (רשב"ם ב"ב קט"ז. ערוך ברכות ה')

"לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך" (י"ב א)
רבי יהודה חזן, מייקירי ירושלים, עלה לארץ ישראל בשנת תרנ"ח. כיון שהגיע לגיל שבע עשרה חשש מגויס לצבא. שאל את מרן רבי חיים מבריסק מה לעשות, אמר לו שיסע לארץ ישראל.
בהגיעו לחוף נמל יפו עמד פקיד ההגירה הטורקי ושאלו היכן אישור העליה שלך. ענה שאין לו. אמר לו הפקיד תן לי סרטיפיקט או שאני משליך אותך לים.

'אנא' אמר לו הנער 'תן לי עשר דקות להתפלל מנחה ואחר כך תשליכני לים'. נעמד בסירה הקטנה והתפלל בדמעות שלישי.
פתאום הגיע קצין גבוה ושאל מה זה הבחור שמתפלל בסירה באמצע הים. ענו לו שהולכים להשליכו לים. נכמרו רחמיו של הקצין, לקח סירה ושט לעברו, הוריד את מעיל הצבא שלו והלבישו וכך הכניסו - חשבו השוטרים שהוא חייל תורכי.
כל ימיו היה רבי יהודה חזן מודה על נס הצלתו המופלא בכניסתו בשערי ארץ הקודש!
(מתוך ספר זכרון "הר ציון")

"את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולורעך עד עולם - והיה ברכה!"

היה זה בשנת תבר"ך - עד אותה שנה רכישת אדמה בארץ ישראל על ידי יהודים לא הייתה פשוטה. לפי החוק העותומני רק נתינים טורקיים היו רשאים לקנות מקרקעין בארץ, מרבית יהודי ירושלים היו נתינים אירופים. שגרירי מדינות אירופה השתדלו להשפיע על הסולטן שיתן צו המתיר גם לנתינים זרים לרכוש קרקעות בירושלים ולבנות עליהם.

וכך בשנת תבר"ך פורסם:

'אבשר טוב לעמנו כי עתה בא רשיון מאת הסולטן ירום הודו שאנשי כל המדינות רשות להם לבנות מחוץ לירושלים עיר הקודש קרקעות ובתים להיות להם לאחוזת עולם, לבנות בנינים ולטעת כרמים ולזרוע שדות, ושום איש לא יעמוד בפניהם... זהו דבר חדש ... עתה נקווה כי הואיל ה' לשכון כבוד בארצנו ... והעזובה והשוממה תבנה ותכונן!' (ס"ה)

השכונה הראשונה שנבנתה מחוץ לחומות על ידי בני ירושלים ומכספם היתה שכונת "נחלת שבעה", בשנת תרכ"ט.

בתחילה נרשמה הקרקע של "נחלת שבעה" על שם אסתר, אשת רבי לייב הורביץ בת הגאון רבי אליהו יוסף ריבלין. היא הצהירה כי יעוד האדמה הוא 'שדה לזריעת חיטה למצות'...

אם היו נרשמים השותפים בעצמם היו נוקמים בהם בעלי החצרות הערביים בעיר העתיקה ומשכירים להם את חצרותיהם במחיר מופקע.

רבי יוסף ריבלין מבוני השכונה בחר בקרובותו, מפני שרצה להיות בטוח בהשקעתו... כשהלכה אסתר לבית הממשל לרשום את הקרקע על שמה, התלבשה כדרך הערביות וכיסתה את פניה ברעלה לבל יכירוה.
(משך חכמה - ריבלין)

"הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את". (י"ב י"א)

הגאון רבי יעקב פינק רבה של ארגנטינה ואב"ד חיפה, אשתו היתה אישה דגולה. מסורה היתה לתורתו ועניניו של בעלה. ילדיו מספרים שני סיפורים אופייניים:

מעשה שהיה תקופה קצרה לאחר חתונתם, יום אחד התעכב רבי יעקב והגיע הביתה מאוחר מהרגיל ופניו עגומות.

שאלה אותו אשתו לפשר האיחור ופניו העצובות, השיב לה שבדרכו התעכב בחנות הספרים בעיר, ועיין בספר מסויים, הוא חשק מאד לקנותו - 'אך אין לנו די כסף לכך'.

למחרת, הלכה אמא לחנות הספרים ושכנעה את המוכר למשכן את אחד מתכשיטיה, עד שיתאפשר לה לשלם, וכך בשמחה רצה להביא לאבא את הספר בו חפץ.

סיפור אחד התלמידים שבא להבחן אצל אבא להיתר הוראה: **היה זה בחול המועד סוכות**, אמא תמיד כיבדה ברוחב לב את התלמידים במטעמים שונים, תוך כדי שיחה סיפרה כי תמיד לפני חג הסוכות היא מתרוצצת בין סוחרי האתרוגים למצוא לבעלה את האתרוג הכי מהודר שיש בידם.

וכל זה למה? - כאשר הועלה רעיון השידוך בינה לבין בעלה, השדכן שהציע את השידוך אמר: דע שהנערה אינה כל כך יפה... **אבא השיב:** 'נו, נו - אתרוג צריך להיות יפה!' לכן היא מתאמצת להשיג את האתרוג הכי יפה בשבילו. (תפארת יעקב)

"הוא דמשק אליעזר" (ט"ו ב) דמשקאים שהאירו את ישראל

"פני מנחם" סיפר כי לפני חתונתו שלח אותו אביו ה"אמרי אמת" ל"דמשק אליעזר" מויז'ניץ להתברך. בין הדברים התנצל ה"פני מנחם" על הרעש שנגרם משמחת ה"פרשפיל" שנערכה יומיים קודם לכן. ה"דמשק אליעזר" התאכסן במלון באב"ד, ובבית סמוך נערך ה"פרשפיל" עד שעה מאוחרת בלילה...

אמר ה"דמשק אליעזר": "להיפך, שמחה יהודית משמחת אותי, אני נהנתי מכך".
(נעימת החיים "עמי ר"י")

מעניני דיומא

הגאון רבי אליעזר אשכנזי אב"ד אפטא חיבר את הספר "דמשק אליעזר". הספר נדפס בלובלין בשנת ת"ו. מיום צאתו את הדפוס היה ליקר המציאות, בשל שריפה שפרצה בבית הדפוס עם גמר הדפסתו. ולכן כמעט שאינו מוזכר בספרי הפוסקים שהיו אחריו. הכנה"ג מביאו פעמים רבות. נביא מתוך ספרו:

אומרת הגמ' (חולין א) העיד רבי יהושע בן זרוז ... על רבי מאיר שאכל עלה של ירק בבית שאן, והתיר רבי את בית שאן על ידו. חברו עליו בית אביו... דרש: 'אף אני מקום הניחו לי להתגדר!'

הנה מעובדה זו יש להוכיח כמה צריך לשמוע בקול דברי חכמים אפילו דבר התמוה. גם אם איזה חכם מתקן תיקון חדש שלא היה מעולם, או לאסור את המותר כנחש הנחושת, או להתיר את האסור כבית שאן, אין לתמוה עליו 'וכי טוב זה החכם מן הראשונים?!' אלא יש לומר מקום הניחו לו אבותיו להתגדר. (י)

בית המדרש בעיר פרוז'נא היה ספסל ידוע שהיה ניכר בו מקום שקוע ביותר. והיו מספרים זקני העיר שבמקום הזה היה יושב הגאון רבי אליעזר ניצברג בבחורותו, ומרוב שקידתו נשתקע הספסל ממש!

כשחידשו את בית המדרש והעמידו בו ריהוט חדש, את אותו הספסל השאירו כמו שהוא לזכרון עולם, לגדולת יגיעתו של הבחור הפלאי הפרוז'נאי!

העיד עליו רבו הגדול ממינסק בהסכמה לספרו "דמשק אליעזר": "הנני מכיר שהתמדתו ושקידתו ויגיעו ועמלו היה עד להפליא, וממש שם לילות כימים ולא פסק פומיה מגירסא, ויגעתי ומצאתי תאמין, והתמיד ומצא כדי מידתו בחריפות ובקיאות".
(מתוך הקדמה ל"דמשק אליעזר")

"לך לך מארצך ... אל הארץ אשר אראך"

חרדתם של גדולי ישראל מכניסה למקום המקדש היתה נוראה. **כתב ה"דמשק אליעזר":** 'וכבר כתבתי תשובה ארוכה ורחבה לאדוני אבי הגאון החסיד כשנסע עם אמי מורתי הצנועה והחסודה לארץ הקדושה, דמן הטעמים האלו יש למנוע לנסוע בזמננו לעלות לארץ ישראל, הרי איסור כרת הוא אם נכנס למקום המקדש, וכיון שלא ידענו מקומם עלול להכנס...' [רבי ירמיה בן בבל שנעלם ממנו מקום המקדש]. (חולין פ"ק ו' ז', שבעות ג.)

"פתח הדביר" השיג עליו: ודבריו תמוהים עד למאד, מרפים ידי העם המתאווים לשכון כבוד בארץ הקדושה. גם בזמן הזה מקום המקדש ידוע - יכול אדם לילך יום שלם בירושלים ולא יגיע למקום המקדש... (ח"ג השמטות ח"ב - הביאו "ציץ אליעזר" ח"י ה' ועיי"ש)

נסיים בסיפור מופלא: החבר רבי אורי שרגא בייפוס מפתח תקוה היה חולה מסוכן. חתנו, הרה"ג יעקב יהודה פלק הלך למרן ה"חזון איש" להזכיר את שמו לברכה ולשואלו מספר שאלות.

היה זה יום שישי, באמצע התור אמרו שאין לחזו"א כח. ביקש שהוא רק רוצה להזכיר שם של חולה. נכנס ואמר את שם חמיו.

בליל שבת חלם שה"חזון איש" בא אליו, פניו מאירות והוא שואלו 'מה שם החולה שביקשת להתפלל עליו?'

במוצאי שבת הגיעה לפתח תקוה את השמועה הנוראה שבליל שבת נפטר ה"חזון איש". חמיו חי עוד שש עשרה שנים.

מעניין לציין כי הרב פלק נפטר לפני שנה בליל שבת, ט"ו חשוון, היה זה היארצייט של ה"חזון איש"! (נר לשולחן שבת" מפי המשפחה)